
УДК 821.133.1:82 – 31.001**Оксана Драч, Анастасія Шаматова****КОНЦЕПТ «НОВОЇ ЖІНКИ» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ О.КОЛЛОНТАЙ**

У контексті постмодерністських підходів сучасної гуманітаристики проаналізовано формування концепту «нова жінка» в європейській літературі модерної доби. Основну увагу звернуто на з'ясування сутності поняття у імперському російському та більшовицькому дискурсах в інтерпретації О. Коллонтай, що стало визначальним для трансформацій соціальних ролей у радянському суспільстві.

Ключові слова: «нова жінка», гендер, фемінізм, О. Коллонтай, радянське суспільство.

У сучасному світі остаточно подолані усталені в попередні епохи стереотипи масової свідомості щодо другорядності місця жінки в соціумі, винятково статевого розподілу ролей та обов'язків у родині, товаристві та державі. Гендерна рівність разом із підвищення статусу жінки стали незаперечним фактом, з яким змушені рахуватися політики, урядовці, соціологи та науково-педагогічний загал. Витоки цього процесу сягають доби Нового часу, характерною рисою якого стала емансипація жіноцтва.

Одвічна важливість природної місії жінки в сучасній Україні істотно поглиблюється та доповнюється її вагомою громадською значущістю і поліфункціональністю в умовах соціально-економічних трансформацій, розбудови засад громадянського суспільства. Нині завданням науковців стає переосмислення історичного досвіду формування нового образу жінки модерного часу задля пошуку прийняттого на нинішньому етапі концепту розподілу та співвідношення соціальних ролей обох статей на всіх рівнях.

Розвиток сучасної історичної науки позначений суттєвою активізацією інтересу до вивчення жіночих соціальних практик і повсякденного досвіду різних епох. Свідченням цього є не лише численні наукові розвідки у провідних часописах, а й поява антологій жіночих текстів, навчальних посібників, хрестоматій та ґрунтовних монографічних досліджень (Д. Андросова-Байда, В. Борисенко, Л. Буряк, О. Драч, О. Кісь, К. Кобченко, Т. Орлова [1–8]). Постійну зацікавленість темою жінки в добу модерного часу демонструють дисертанти [9–12]. Посилення уваги до фемінологічної проблематики у вітчизняній історіографії виявляється і на інституціональному рівні, а саме в діяльності Української асоціації дослідників жіночої історії [13].

На пострадянському просторі суттєвими здобутками у вивченні жіночої освіти вирізняється російська історіографія. У контексті історії російського фемінізму вивчає дії жіночого руху зі І. Юкіна [14–17]. Політичним аспектам проблематики жіночого руху приділяє увагу С. Айвазова [18].

Проблеми емансипації і політизації жіноцтва розглядали також зарубіжні дослідники. У західній історіографії дослідження з теми скеровувалися на вивчення політичного аспекту жіночих рухів [19–21]. Важливою стала поява більш доступних історикам на пострадянському просторі перекладних видань західних авторів, зокрема Р. Стайса, Б. Пієтров-Еннкер, К. Еконен [22–24].

Метою даної статті є висвітлення концепту «нової жінки» у працях видатної діячки міжнародного революційного і жіночого руху Олександри Михайлівни Коллонтай (1872–1952 рр.).

У європейській культурі формування поняття «нова жінка» зумовлено появою нового типу жіночої поведінки, що виявлявся в соціальних практиках та іміджевих репрезентаціях, до осмислення якого звернулися літератори другої половини XIX – початку XX ст. Водночас категорія «нової жінки» тісно пов'язана з жіночим рухом, який суттєво активізується в добу модерного часу.

На думку дослідників, «нова жінка» в художній літературі була не (с)тільки репрезентацією існуючого в суспільстві типу жіночої поведінки, а й уявним (бажаним) конструктом [24, с. 52]. У такий спосіб образ «нової жінки» був здатний виконувати функції створення та осмислення альтернативних ролей жінок у суспільстві. По-суті європейська література створювала «поле» для обговорення та конструювання альтернативних можливостей соціальної дійсності.

Поняття «нової жінки» витоками сягає 1860-х рр., зокрема роботи М. Чернишевського «Що робити». Загалом система світогляду «нового покоління» виходила з рішучого заперечення старого світу з його дворянською культурою та панською мораллю: замість ідеалізму – матеріалізм, замість віддалених питань буття – людина і суспільство, замість естетизму та насолоди мистецтвами – заняття точними науками, замість розніженості та презирства до праці – апофеоз праці, замість світських умовностей та компромісів – природність і безпосередність, замість дворянської пихатості та гордовитості – руйнація всіх станових меж та широкий демократизм [25, с. 36]. Прикметно, що у М. Чернишевського одним із нових людей виявляється саме жінка, Віра Павлівна. «Виховний» роман М. Чернишевського «Що робити?» упродовж десятиліть залишався свого роду «біблією прогресу» для молоді Російської імперії. Така

характеристика твору, на нашу думку, не є перебільшенням, оскільки майже всі представники інтелігенції в спогадах про юнацькі роки зазначили, що «читали роман, стоячи на колінах, з благочестям, ніби богослужбні книжки» [26, с. 290].

Вагомий вплив праця М. Чернишевського справила і на весь тогочасний соціум Російської імперії. Автор пояснив значущість здобуття «новою жінкою» вищої освіти як необхідної умови її участі в суспільно корисній діяльності. Висловлені нові ідеї суперечили традиційно-патріархальному становищу жінки в сім'ї та суспільстві, а також сприйняттю рівня її освіченості та сфери зайнятості. Літературний образ «нової людини», запропонований М. Чернишевським, не тільки став виховним зразком для нової генерації, а й утілювався в реальному житті через долі багатьох його наслідувачок. Із часом досить типовими на вулицях університетських міст стали постаті молодих дівчат із книжками та зошитами, що зі стурбованим виглядом кудись поспішали [27, с. 9]. Варто наголосити, що саме образ «нової жінки» виявився впливовим для жіночої емансипації.

На межі ХІХ–ХХ ст. образ нової жінки, яка відмовляється від традиційної ролі, був добре відомий європейським читачам. Про нових жінок уже писали Ж. Санд, Г. Ібсен, І. Тургенєв і багато інших авторів. Характеристиками «нової жінки» є самостійність і бунтарство проти усталених рольових стереотипів і очікувань традиційного суспільства щодо жіночої соціальної місії, у тому числі і в сфері відносин між статями. Водночас саме в епоху модернізму в Російській імперії з'являються нові жінки, які вже насправді стають новими «новими жінками» (новими жінками в західному сенсі слова) [24, с. 60]. Визначальним для становлення цього напрямку стала публіцистика О. Коллонтай, зокрема її стаття «Нова жінка» 1913 р. [28].

У статті О. Коллонтай пропонує огляд тогочасної художньої літератури, яка зображає героїню нового типу. Її увагу привертають твори К. Гауптмана, Т. Манна, Г. Мейзель-Хесс, Т. Щепкіної-Куперник та інших. На думку О. Коллонтай, нова героїня суттєво відрізняється від знайомих читачеві традиційних жіночих типів: «чистої» і милої дівчини, роман якої вінчає благополучне заміжжя; від дружини, яка страждає від зради чоловіка або сама винна в адюльтері; від старої діви, що оплакує невдалу любов своєї юності, або від «жриці кохання», жертви трагічних обставин або власної «порочної» натури. Нова жінка, констатує О. Коллонтай, згодом перше вирізняється тим, що є самостійною і незалежною особистістю, живе загальнолюдськими інтересами і бореться за свої права.

Традиційна жінка, нагадує читачеві О. Коллонтай, не мислима без чоловіка, любові і сім'ї. Упродовж віків у дівчат виховували чесноти, необхідні для виконання ролі коханої, дружини і матері – покірність, м'якість, чуйність, емоційність, вміння «пристосуватися» і поступатися. Саме ці якості дозволяють чоловікові маніпулювати жінкою, використовувати її підтримку для досягнення своїх особистих цілей, захопити і зміцнити свою першість у житті.

Нова жінка, на думку О. Коллонтай, відмовляється від другорядної ролі в суспільстві, вона прагне бути повноцінною і повноправною особистістю. Задля цього жінці потрібно виховати в собі якості, які зазвичай асоціювалися з чоловічим характером, а саме: по-перше, навчитися перемагати власні емоції і виробити внутрішню самодисципліну, оскільки, щоб вибороти свої права, жінці необхідно докладати більше зусиль до самовиховання, ніж чоловікові [28, с. 176]. По-друге, вимагаючи поваги щодо свободи почуттів для себе, нова жінка має навчитися допускати цю свободу для другого. На думку О. Коллонтай, у реаліях це виявляється у повазі жінки до своєї суперниці. «Ревниву самку» має заступити / перемогти «жінка-особистість» [28, с. 178].

По-третє, характерним для нової жінки є підвищена вимогливість до чоловіка, що кореспондувалася з уважним ставленням до жіночої особистості та її духовності. Вона може пробачити чимало, проте за жодних умов зневагу до свого духовного «я». По-четверте, нова жінка є самодостатньою особистістю: «її інтереси розширюються за межі родини, дому, любові». Водночас цих складових у її житті не зменшують загальнолюдської цінності жінки. По-п'яте, нова жінка має навчитися відносити любовні переживання на другий план у своєму житті. Для модерної жінки кохання вже не становить зміст її життя. По-шосте, нова жінка виступає проти «подвійної моралі» у відносинах між статями [28, с. 180]. Вона не приховує своєї сексуальності і не боїться у взаєминах з чоловіком проявити себе не тільки як особистість, а й як представниця своєї статі. Таким чином, О. Коллонтай наполягала на необхідності ґрунтовно переоцінити традиційні відносини між статями у сфері особистого спілкування, поведінкових норм, за якою культурна традиція міцно закріпила підпорядковану роль.

Героїня художніх творів О. Коллонтай – це молода самостійна працююча жінка, інтелектуально розвинена й активна учасниця політичного, громадського життя, соціально-економічної діяльності. Заперечуючи вікторіанські і романтичні образи жіночої тендітності і норми сімейного життя середнього класу, О. Коллонтай шукала нові визначення для фемінності і моральних стандартів. Саме вона стала ініціатором дискусії щодо «заплутаного вузлу

персональних відносин», «загадки любові», «сексуальної кризи», «сексуальної драми». У контексті публіцистичних дискусій О. Коллонтай запроваджено нову термінологію для диференціації психологічних аспектів статевої відносин: «безкрилий ерос» (секс без любові), «крилатий ерос» (секс, багатий емоціями) [29, р. 229]. Отже, жіночий рух формував власні поняття статі і гендеру, які не могли пройти непоміченими в емансипаційному дискурсі, і навпаки.

Новим етапом звернення О. Коллонтай до ідеї «нової жінки» став постреволуційний період. В умовах революційної ломки «старого буржуазного світу» вона у своїх творах переосмислює необхідність відповідних змін і відносин між статями. Нова жінка зайнята не тільки в суспільному виробництві, бере участь у політичній діяльності, але і по-новому вибудовує свої сексуальні і сімейні відносини. У збірнику «Любов бджіл трудових» (1923) Коллонтай критикує «брутальний індивідуалізм» у взаєминах, за якого одні члени сім'ї (чоловіки) використовують других (жінок) для отримання духовних і фізичних задовольень, не звертаючи уваги на їхні потреби і бажання. Автор наполягає, що індивідуалістична поведінка повинна бути замінена «життєвою настановою, за якою до людини слід ставитися з великою повагою» [29, р. 241]. Літературною ілюстрацією поглядів О. Коллонтай на сексуальність, а також які відносини між статями мають стати нормативними у новому суспільстві, став твір «Любов трьох поколінь» (1923), де третє покоління – це молоде постреволуційне покоління [30].

Суть її проекту жіночого звільнення, на думку дослідниці В. Успенської, полягав у тому, щоб у ситуації революційної ломки буржуазного ладу за безпосередньої участі самих жінок позбутися одним махом тих структур, які підтримували «статеву» нерівність [30, с. 38]. Скерувати революційний порив жіночих мас на звільнення від патріархальних структур і норм суспільства – буржуазної родини, моралі, прихильності жінки до чоловіка і до сім'ї.

Водночас О. Коллонтай дійшла висновку, що зміни соціальної структури суспільства не вплинули на відносини між чоловіком і жінкою. Стримуючим чинником вона вважала культурні уявлення суспільства. На її думку, культурна революція для жінок не має обмежуватися лише подоланням неписьменності, оскільки пов'язана зі складним процесом трансформації їх уявлень про самих себе, свої права, можливості і власну відповідальність. У такий спосіб О. Коллонтай доповнила теорію культурної революції складовими теорії сексуальної революції і такими новими для марксизму поняттями, як «психологія статі», «статеві мораль». Наполягаючи, що жінці для набуття усієї повноти суспільних прав належить виконати значну роботу над собою, задля чого їй потрібно відмовитися від «типових жіночих якостей» і змінитися за чоловічим зразком. Отже, О. Коллонтай пропонувала революційній державі зробити ставку на жінку як привілейованого партнера при створенні нових форм суспільного життя, нового комуністичного устрою, до чого лідери більшовицької партії не були готові. Вони були схильні розглядати жінок як культурно відсталу і обтяжену забобонами масу [18, с. 70].

Безперечно, в образах героїнь О. Коллонтай, які прагнули знайти особисте щастя в любовних стосунках, відображено досвід самого автора. В «Автобіографії» революціонерка зізнається, що її кохання, як правило, закінчувалося розчаруванням, тому що партнер не міг побороти в собі традиційного чоловічого егоїзму і спромогтися побачити в ній не лише коханку і жінку, а і колегу, товариша, друга. На схилі літ Олександра Михайлівна, осмислюючи свій життєвий шлях, відверто зазначала, що сама була далекою від сконструйованих нею ідеалів нової жінки. «Любов з усіма її розчаруваннями, трагедіями й очікуванням неземного щастя довго відіграла в моєму житті помітну роль. Занадто помітну роль!» [32, р. 7].

Отже, формування образу нової жінки відбувається в європейській літературі і публіцистиці епохи модерну, у тому числі й Російської імперії. У марксистському дискурсі до осмислення проблематики нової жінки звернулася О. Коллонтай, для якої тема жіночої особистості і жіночої автономії стала сутністю її життя. Пов'язана своїм походженням і вихованням зі світом дворянської культури, Олександра Михайлівна наслідує шлях покоління «нових жінок» 60-х рр. XIX ст., які презентували свою нову жіночу ідентичність шляхом демонстративної відмови від усталених норм і цінностей традиційного суспільства.

Полум'яна революціонерка закликала поважати самостійність і гідність жінки; наполягала на вільному виборі нею свого шляху. За О. Коллонтай, нова жінка самостійною і незалежною особистістю, сповідувала загальнолюдські цінності, боролася за свої громадянські права, виступала проти подвійної сексуальної моралі і відмовлялася грати другорядну роль в суспільстві. Ідеал «нової жінки» був сприйнятий у Російській імперії, потім – у СРСР. У 1920-ті рр. образ «нової жінки» О. Коллонтай збагатився ідеєю жінки-лідера в соціалістичному будівництві. В ході розроблення нею концепту нової жінки О. Коллонтай наблизилася до формулювання концепції «гендера», що зумовило активне вивчення її праць у зарубіжній фемінології.

Список використаних джерел

1. Андросова-Байда Д. Феномен жінки-історика 1920-х: механізми творення нової ідентичності / Д. Андросова-Байда // Історіографічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 19. – С. 23–41.
2. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / Під ред. Л. Гентош, О. Кісь. – Л.: ВНТЛ-Класика, 2003. – 250 с.
3. Українки в історії / За заг. ред. В. Борисенко. – К.: Либідь, 2004. – 328 с.
4. Буряк Л. Історико-фемінологічні студії в системі Української Академії наук / Л. Буряк // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвід. зб. наук. праць. – К., 2009. – Вип. 10. – С. 24–45.
5. Драч О. О. Вища жіноча освіта в Російській імперії другої половини XIX – початку XX ст.: монографія / О. О. Драч. – Черкаси: Вертикаль, 2011. – 532 с.
6. Кобченко К.А. «Жіночий університет Святої Ольги»: історія Київських вищих жіночих курсів / К.А. Кобченко. – К.: «МП Леся», 2007. – 271 с.
7. Кісь О. Р. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології / О.Р. Кісь // Український історичний журнал. 2012. – № 2. – С. 159–172.
8. Орлова Т.В. Жінка в історії України (вітчизняна історіографія XX – початку XXI ст.): монографія / Т.В. Орлова. – К.: Логос, 2009. – 584 с.
9. Волкова І. Жіноче питання в Україні (II пол. XIX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / І. Волкова; Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – О., 1995. – 21 с.
10. Плисовская Э. А. Социологический и исторический анализ социального статуса женщин: дис. ... канд. ... соц. ... наук: 22.00.03 / Э. А. Плисовская; НАН Украины, Ин-т социологии. – К., 1997. – 255 л.
11. Дейнега І.І. Український жіночий рух як складова національного відродження (друга половина XIX – 1908 р.): автореф. ... дис. ... канд. ... іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / І.І. Дейнега; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2003. – 20 с.
12. Маланчук-Рибак О. З. Ідеологія і суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст: дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / О. З. Маланчук-Рибак; Львівський нац. ун-т. – 2007. – 35 с.
13. Сайт Української асоціації дослідників жіночої історії. – Режим доступу: <http://www.womenhistory.org.ua/>
14. Юкіна І. І. «Новые женщины»: мотивы участия в женском движении / И. И. Юкина // Российские женщины и европейская культура: Материалы V конф., посвящ. Теории и истории женского движения / Отв. ред. Г.А. Тишкин. – С.Пб.: Изд-во СПб филос. об-ва, 2001. – С. 118–126.
15. Юкіна І. І. Фомирование феминистской идеологии в пореформенной России (Вторая половина XIX – начало XX веков) / И. И. Юкина // Женщины в истории: возможность быть увиденным: [Сб. науч. ст.] / Гл. ред. И. Р. Чикалова. – Минск: БГПУ, 2002. – Вып. 2. – С. 229–240.
16. Юкіна І. І. Ідеологія фемінізму першої волни / И. И. Юкина // Социальная история. Ежегодник, 2003: Женская и гендерная история / Под ред. Н. Л. Пушкаревой. – М.: РОССПЭН, 2003. – С.352–366.
17. Юкіна І. І. Русский фемінізм як виклик сучасності / И. И. Юкина; под ред. Т. А. Мелешко. – С.Пб.: Алетейя, 2007. – 544 с. – (Серія «Феміністська колекція»).
18. Айвазова С. Г. Русские женщины в лабиринте равноправия: очерки политической теории и истории. Документальные материалы / С. Г. Айвазова. – М.: РИК Русанова, 1998. – 408 с.
19. Burnet-Vigniel M.-C. Femmes Russi dans la combat revolutionnaire. L'image et son modele a la fin du XIX siècle. – P., 1990.
20. Maxwell M. Narodniki Women. Russian Women who Sacrificed Themselves for the Dream of Freedom / M. Maxwell. – N.Y., 1990.
21. Engel B. A. Women in Russia, 1700–2000 / B. A. Engel. – Cambridge, 2004.
22. Стайтс Р. Женское освободительное движение в России: Фемінізм, нігілізм і більшовізм, 1860–1930 / Р. Стайтс; Пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2004. – 616 с.
23. Пиетров-Эннкер Б. «Новые люди» России: Развитие женского движения от истоков до Октябрьской революции / Б. Пиетров-Эннкер; Пер. с нем. Ю. П. Шаттона; Под ред. М. П. Мохначевой. – М.: РГГУ, 2005. – 444 с.
24. Эконен К. Творец, субъект, женщина: стратегии женского письма в русском символизме / К. Эконен. – М.: НЛЮ, 2011. – 400 с.
25. Милокова А. Общественное настроение 60-х годов и Анна Павловна Философова / А. Милокова // Сборник памяти Анны Павловны Философовой: статьи и материалы. – Пг., 1915. – Т. 2. – С. 35–46.
26. Скабичевский А. М. Литературные воспоминания / А.М. Скабичевский. – М.: Аграф, 2001. – 432 с.
27. Сватиков С. Русская студентка. (1860–1915) / С. Сватиков // Русский архив. – 1915. – № 8. – С. 9.
28. Коллонтай А. Новая женщина / А. Коллонтай // Современный мир. – 1913. – № 9. – С. 151–185.
29. Kollontai A. Selected Writings / Ed. Alix Holt / A. Kollontai. – N.-Y.: Allison and Busby, 1977. – 335 p.
30. Коллонтай А. Любовь трех поколений / А. Коллонтай [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://az.lib.ru/k/kollontaj_a_m/text_0060.shtml.
31. Успенская В. А. Коллонтай: радикальный проект женской эмансипации / В. Успенская // Александра Коллонтай: Теория женской эмансипации в контексте российской гендерной политики: материалы международной науч. конф., Тверь, 11 марта 2002 г. / под ред. В. И. Успенской. – Тверь: Золотая буква, 2002. – С. 35–57.
32. The Autobiography of Sexually Emancipated Communist Woman / tr. by Salvator Attanasio. – N. Y., 1971. – 235 p.

Оксана Драч, Анастасия Шахматова

КОНЦЕПТ «НОВОЙ ЖЕНЩИНЫ» В ИНТЕРПРЕТАЦИИ А. КОЛЛОНТАЙ

В контексте постмодернистских подходов современной гуманитаристики проанализировано формирование концепта «новая женщина» в европейской литературе эпохи модерна. Основное внимание уделено выяснению сущности понятия в российском имперском и большевистском дискурсах в интерпретации А. Коллонтай, что стало определяющим для трансформации социальных ролей в советском обществе.

Ключевые слова: «новая женщина», гендер, фемінізм, А. Коллонтай, советское общество.

Oksana Drach, Anastasia Shamatova

THE CONCEPT OF «NEW WOMAN» IN THE INTERPRETATION O. KOLLONTAI

In the context of postmodern approaches of contemporary humanitarianism analyzed the formation of the concept «new woman» in modern european literature. The main attention is drawn to clarify the essence of the concept in imperial Russia and the Bolshevik discourse in the interpretation O. Kollontai, which was a determining factor for the transformation of social roles in soviet society.

Key words: the new woman, gender, feminism, O. Kollontai, soviet society.

УДК 94(477) «185»+268

Михайло Янчук

«ТРУДЫ КИЕВСКОЙ ДУХОВНОЙ АКАДЕМИИ» ПРО ПОЧАТКОВІ НАРОДНІ ШКОЛИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

У статті аналізуються публікації про початкові (церковнопарафіяльні) школи, вміщені на сторінках наукового журналу Київської академії. Наголошується, що програма цього друкованого органу передбачала публікацію матеріалів про історію та стан освіти, але інтерес до народних шкіл постійним не був. Провідними мотивами аналізованих публікацій були такі: роль духовенства в справі поширення народної освіти, значення початкової школи для релігійного виховання, необхідність добровільної підтримки народних шкіл книгами та коштами, місце школи в житті народу, створення нормативно-правової бази функціонування початкових шкіл та державне регулювання цією ланкою системи освіти.

Ключові слова: народні школи, церковнопарафіяльні школи, початкова освіта, Київська академія, «Труды Киевской Духовной Академии».

В умовах реформування освітянської сфери актуальним є вивчення як історичного досвіду формування та функціонування усіх ланок системи освіти, так і висвітлення його на сторінках наукових видань та періодичної преси. У зв'язку з цим викликає інтерес академічний журнал Київської духовної академії, яка упродовж тривалого часу була освітнім осередком на українських землях, і на сторінках її друкованого органу публікувались матеріали про історію та тогочасний стан системи освіти.

Журнал «Труды Киевской Духовной Академии» виходив упродовж 1860–1917 рр. і на його сторінках, окрім наукових праць богословського характеру та церковної історії, опубліковано чимало досліджень з тодішнього суспільно-політичного та культурного життя. З нагоди 50-річчя виходу журналу його видавці зазначали, «що взяли своїм девізом повагу до сучасності, живий відгук на її питання і вважали своїм обов'язком, залишаючись на ґрунті християнства і православ'я, підтримувати усе те добре і благородне, що визрівало в тодішньому суспільстві» [1, с. 698]. У середині ХІХ ст. одним з важливих постало питання поширення освіти, а у зв'язку з цим – відкриття початкових народних шкіл, до чого активно долучилась Православна церква. Тому у перших же книгах журналу поміщено матеріали про початкові школи при церквах, а в подальшому публікувались дослідження про успіхи і недоліки церковнопарафіяльних шкіл.

«Труды Киевской Духовной Академии», як джерело вивчення тих чи інших аспектів історії церкви, уже потрапляли у зону дослідницької уваги. Так, дисертаційна робота С. Гудзенко присвячена висвітленню проблем історії церкви України-Русі (православ'я давньоруського періоду) на сторінках журналу «Труды Киевской Духовной Академии» [2], а Т. Кузнець досліджувала журнал як джерело вивчення історії Православної церкви в Україні в цілому [3] та джерело вивчення біографій київських митрополитів [4]. Щодо публікацій журналу про церковнопарафіяльні школи зазначеного періоду, то цей аспект спеціально не досліджувався.

Метою наукової розвідки є аналіз публікацій про церковнопарафіяльні школи, які були поміщені на сторінках журналу «Труды Киевской Духовной Академии» у другій половині ХІХ ст. Їх зміст та провідні ідеї вказують на труднощі та успіхи в розвитку шкільництва зазначеного періоду, а вивчення досвіду розширення шкільної мережі викликає пізнавальний інтерес.

З 1837 р. при Київській духовній академії виходив журнал «Воскресное чтение», який мав шир. читацьку аудиторію і задовольняв попит освічених кіл суспільства на інформацію філософсько-богословського та літературного характеру. Причиною порушення клопотання про відкриття ще одного друкованого органу було бажання керівництва академії розширити коло своєї науково-літературної діяльності. Тодішній ректор академії архимандрит Анатолій 16 вересня 1857 р. представив на розгляд академічної корпорації програму майбутнього друкованого органу.